

ПЕРЕДУМОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ ТА ВСТУПУ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Гарантом безпеки, економічної стабільності, демократичного розвитку суспільства виступає в Європі Європейський Союз (ЄС). У світі визнано, що не існує угруповання більш згуртованого, внутрішньо скоординованого, збалансованого за інтересами і можливостями країн-членів. Вважається, що жодна зовнішня сила зараз не здатна змінити основні принципи, на яких тримається Союз. Особливої актуальності це питання набуває з огляду на зростання впливу і могутності таких держав, як Японія, США, Китай, нові індустріальні країни Азії.

Європейський вибір зроблений Україною ще в перші роки здобуття незалежності. Він був зумовлений критичною оцінкою завдань, що постали перед нашою державою. Оскільки саме європейська спільнота упродовж півстоліття невпинно вдосконалювала рівень своєї безпеки при одночасному поліпшенні життєвих стандартів суспільства; оскільки саме ЄС є сьогодні провідним механізмом поєднання інтересів переважної більшості європейців у їх прагненні безпеки і процвітання; оскільки саме ЄС бере на себе відповідальність за долю прийдешніх поколінь європейських народів, то і вибір України, зроблений на користь інтеграції в Європу, є природним. Для багатьох країн Європи членство в ЄС асоціюється з економічним добробутом та політичною стабільністю [3, 6, 11]. “Географічне” наближення кордонів Євросоюзу до України з прийняттям до нього нових членів у найближчому майбутньому дає нашій державі шанс скористатись з потенціалу якнайтіснішої взаємодії з цією організацією.

Досить поширеними є твердження, зміст яких полягає у необхідності для нашої держави обрати щось одне: або Схід, або Захід. Такі пропозиції можна порівняти хіба що з порадами дереву рости тільки в один бік. Будь-яка країна розвивається за своїми внутрішніми законами і згідно з внутрішніми потребами, якщо зовнішні сили не набувають здатності здійснювати домінуючий тиск. Нині з боку зацікавлених у співробітництві з Україною є наявною активізація таких підходів. За цих обставин чимдалі більшого значення набуватиме давня мудрість про те, що не існує дружніх чи недружніх держав, а є тільки національні інтереси, і саме їм повинна бути підпорядкована

зовнішньополітична стратегія. Наша держава повинна сполучати світи, а не розділяти їх. Необхідно створювати підстави для того, щоб і Схід, і Захід були зацікавлені у всіх формах співробітництва з Україною [12, 7, 3].

Логіка європейських процесів, усвідомлення місця й ролі в них України підтверджуються фразою Президента Л. Кучми, висловленою під час виступу на Асамблеї ЗЄС у червні 1996 року: «... питання інтеграції України до ЄС – це питання не вибору, а часу» [15].

Вимоги, яким має відповідати держава, що виявила бажання вступити до ЄС, містяться у відповідному документі, а саме - в Угоді про асоційоване членство (Європейській угоді). Її підписанню має передувати укладення Угоди про вільну торгівлю і набуття останньою чинності після ратифікації національними парламентами країни-апліканта і держав-членів ЄС. У повному обсязі норми і стандарти, обов'язкові для дотримання країною-аплікантом, викладені у схваленій у червні 1995 року главами держав-членів ЄС Білій книзі (34 томи законодавчих матеріалів, систематизованих по відповідних галузях). У ній містяться рекомендації технічно-адміністративного змісту і юридично-правового значення, які спрямовують уряд на дотримання послідовності заходів, реалізація яких усуне перешкоди на шляху вступу країни до ЄС [15].

Першочерговим завданням і передумовою практичного втілення потенціалу відносин України і ЄС повинно стати втілення в життя Угоди про партнерство і співробітництво (УПС), підписаної 16 червня 1994 року і остаточно ратифікованої 1 березня 1998 року [5, 2, 4]. Вона містить велетенський потенціал для розвитку, який може привести до таких відносин, котрі можна порівняти з європейським економічним простором [8].

Приклад новоприйнятих до Союзу країн, а також тих, що активно працюють для вступу, свідчить про необхідність – як передумови вступу – проникнення ідей євроконсолідації у всі сфери суспільно-політичного й економічного життя кожної з держав, а подекуди й переусвідомлення значення контролю з боку суспільства за збройними силами, іншими силовими структурами. Ні бажання урядів, ні високий рівень готовності до вступу в ЄС за економічними показниками не є визначальними, вичерпними чинниками для набуття членства в ньому. Адаптоване до норм ЄС законодавство, створення ринкового середовища для суб'єктів господарювання, забезпечення функціонування всеосяжної договірно-правової бази відносин з ЄС (за прикладом Швейцарії), переконаність на рівні державного керівництва у доцільності вступу до

Союзу – все це ще не може вважатися достатнім для безпосереднього приєднання до цієї організації. Потрібна ще й внутрішня готовність переважної більшості суспільства влитись у загальноєвропейське річище, але неодмінно за умов здійснення перелічених завдань.

Трансформуванню для приведення у відповідність до норм ЄС підлягає юридично-правова система України, зокрема сфери приватного права, кредитно-фінансової, комерційної, підприємницької, інвестиційної та інших видів господарської діяльності, кінцевим результатом яких має бути створення повноцінного ринкового середовища. До європейських норм має бути адаптовано законодавство у сферах інтелектуальної власності, ряді сфер загальнонаціонального порядку: митній політиці, праві держави втручатись у ціноутворення, питанні акцизів на вироби вітчизняного і закордонного походження, сертифікації товарів і послуг та ін. [15, 11].

Громадянські права і свободи повинні конкретно відображатись у національному законодавстві. При цьому важливим є не лише зміна цих сфер законодавства, а й здійснення забезпечення їх функціонування як цілісної й ефективної системи відповідних установ, передусім завдяки створенню насправді незалежного законодавства. Напрацьовану в країнах-членах ЄС традицію обстоювання прав і свобод особистості потрібно перенести на український ґрунт, щоб співвідносити з реаліями європейського сьогодення. Зародковість чи недорозвиненість тих чи інших аспектів правового регулювання в Україні порівняно із загальноєвропейськими є принциповою перешкодою на шляху до повернення Українській державі європейської ідентичності.

Слід сказати, що прийняття у червні 1996 року Конституції України було схвально сприйнято світовим співтовариством, у тому числі Європейським Союзом, який виступив із заявою з цієї нагоди, високо оцінивши Основний закон нашої держави. В той же час у Брюсселі, як і в національних столицях країн-членів Союзу, добре усвідомлюють певну рамковість і декларованість навіть такого визначного документа, як Конституція, якщо він не стає реально визначальним у повсякденному житті країни.

В економічному контексті перетворення повинні торкнутись усіх галузей господарства. Країни, які претендують на повноправне членство в ЄС, повинні мати ринкову економіку, що вже функціонує, а не перехідну до ринку. Держави-члени ЄС зацікавлені насамперед в інтеграції з тими країнами, з якими вже існують інтенсивні і розгалужені економічні зв'язки на мікроекономічному рівні, тобто на рівні основних суб'єктів ринкової економіки, з країнами, які істотно зорієнтували свої зовнішні

економічні зв'язки на країни-члени ЄС [13]. Для успішного функціонування в умовах зближення з ЄС українському виробнику необхідно виробляти конкурентноспроможну як у нашій державі, так і в інших європейських країнах продукцію. Організація і розвиток господарства повинні орієнтуватись на масштаби та вимоги загальноєвропейського ринкового середовища з наданням пріоритету економічно ефективним і перспективним у таких умовах галузям виробництва. Слід також враховувати екологічний аспект, що полягає не лише в необхідності виробництва екологічно чистої продукції, а й у досягненні високих екологічних параметрів техніки та технологічних процесів (екологічної конверсії виробництва). Важливо наголосити на низькому рівні життя і, відповідно, низькій вартості людської праці у нашій державі, що дає можливість значно підвищити за рахунок цього конкурентноспроможність вітчизняного виробника на європейському ринку. Зрозуміла незацікавленість країн-членів ЄС у цьому і те, що однією з вимог вступу до Євросоюзу іншої держави є високий рівень життя її населення. Подібна ситуація склалась у фермерському господарстві Польщі, коли низькі ціни сільськогосподарської продукції польських фермерів стали однією з основних перешкод для приєднання цієї країни до Маастрихського договору і входження її у європейський простір без економічних кордонів.

Щоб відчутти дистанцію, яку доведеться подолати у господарському секторі, досить навести приклад з аграрним сектором обох сторін. Політика ЄС у цій галузі полягає у тому, щоб за допомогою субсидій і жорсткого квотування обмежити зростання виробництва сільськогосподарської продукції. В той же час для сільського господарства України така постановка питання на сьогодні неактуальна, оскільки зараз ідеться якраз про необхідність залучення величезних капіталовкладень безпосередньо у цю галузь та суміжні з нею. Подібна ситуація склалась і в інших галузях економіки України (чорній металургії, легкій та харчова промисловості та ін.), які відіграють у ній пріоритетну роль але недостатньо вписуються у секторальні пріоритети розвитку єдиного ринку ЄС [15, 13].

Ще один приклад – транспортна інфраструктура. Проблема полягає у різній ширині залізничної колії на території України і решти Європи, у занедбаності українських автошляхів, якість яких стає істотною перешкодою для розвитку економічних відносин.

Уніфіковані стандарти і сертифікація товарів та послуг є також важливою перешкодою, яка стосується кожного українського суб'єкта господарювання. Зрозуміло, що ЄС не адаптуватиме свої стандарти до українських [15].

Високий рівень взаємодії економік країн-членів ЄС дав можливість більшості з них вийти на завершальну стадію створення єдиного монетарного (валютного) союзу (ЄМС) і запровадити спільну грошову одиницю - євро. Критеріями для входження в ЄМС, визначеними Маастрихською угодою (листопад 1993 року), є:

- індекс споживчих цін не повинен перевищувати 2,9 % на рік;
- дефіцит державного бюджету не може становити більше, ніж 3% валового національного продукту (ВНП);
- сукупний борг мусить складати не більше 60% ВНП [15, 11].

Для здорової економіки такі показники є вельми бажаними. Тобто, макростабілізаційні заходи в Україні, зорієнтовані на такі показники, становили б ідеальний дороговказ.

Необхідна також політична стабільність у країні, зокрема, спільність провідних політичних сил сучасного українського суспільства щодо визнання належності української нації до європейського дому, європейської культури, цінностей, традицій і консолідація їх зусиль в напрямі зближення України та Європи. Інтереси представників правих і лівих ідеологій при визначенні ролі та перспектив європейської інтеграції повинні переплітатись [12].

Актуальними передумовами членства України в ЄС є виконання низки вимог Ради Європи (забезпечення дотримання загальних прав людини, захист прав національних меншин, відміна смертної кари, закриття ЧАЕС та ін.). Іншим важливим кроком до прийняття України в ЄС у майбутньому повинна стати підготовка нашої держави до вступу до Генеральної угоди про тарифи і торгівлю (ГАТТ) та Всесвітньої організації торгівлі (ВОТ) [1].

Таким чином, однозначно можна стверджувати, що залишитися “хатою скраю” європейського дому у нинішньому світі не в інтересах України. Але крок від проголошення мети про вступ до ЄС до прийняття в Союз вбирає у себе епоху якісних трансформацій, у кінцевому підсумку яких країна-аплікант може обґрунтовано претендувати на членство в ЄС. Від внутрішньополітичної ситуації в Україні та реальних позитивних змін у правовій, соціальній, економічній, політичній сферах життя залежатиме швидкість нашого поступу спочатку до асоційованого членства в ЄС, а потім – повноцінного залучення до цієї інтеграційної структури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бершеда Є. Інтереси та пріоритети стосовно ЄС: вибір у галузі політики безпеки // Народна армія. – 1999. – 20 січ. – С. 4-5.
2. Бояр А. Особливості співробітництва між Україною та Європейським Союзом // Науковий вісник ВДУ. Географічні науки. – Луцьк, 1999. – С.101-103.
3. Горбулін В. Із союзу непорушного до ... Союзу Європейського: вибір України // Голос України. – 1997. – 4 вер. – С. 2.
4. Гудима Б.М. Дорогою до спільного дому // Політика і час. – 1998. – №5. – С. 3-6.
5. Дацюк Л. На шляху до Євросоюзу // Юридичний вісник України. –1998. – №11. – С. 1.
6. Європейський вибір України є незмінним // Урядовий кур'єр. – 1998. – 20 жовт. – С. 4.
7. Зарубінський О., Чорний В. З Росією, але – в Європу // Голос України. – 1999. – 20 квіт. – С.7, 27 квіт. – С. 8.
8. Йошка Фішер. Україна – вагомий Європейський партнер // Урядовий кур'єр. – 1999. – 3 берез. – С. 2.
9. Маштабей В.Я. Курс на інтеграцію // Політика і час, 1998. – №11-12. – С. 9-13.
10. Медвідь П. Коли чекають нас у ЄС // Урядовий кур'єр. – 1998. – 20 жовт. – С. 3.
11. Осипенко Р. Європейський вибір України // Урядовий кур'єр. – 1998. – 11 черв. – С. 1.
12. Попович М.В. Європа – Україна – праві і ліві. –К.: Центр громадянської просвіти «Київське братство», 1997. – 106 с.
13. Сіденко В. Прорив у Європу – яким чином? // Політика і час. – 1997. – №11. – С. 18-27.
14. Троян С. Україна і європейська інтеграція: соціал-демократичний вибір // Віче. – 1998. – № 11. – С. 20-24.
15. Харченко М., Султановський О. Повернення в Європу // Політика і час. – 1997. – №.5-6. – С. 12-25.